

FESTIVAL: PORDENONE '91

ZNANOST IN GLAMOUR

»Tole je pa lepše mesto kot Pordenone.«
»Ne poznam Pordenona,« sem odvrnil, »samo skozenj sem šel.«
»Saj ni bogve kaj,« je rekel Aymo.
(Ernest Hemingway, *Zbogom orožje*)

Tale navedek iz svetovne literature so organizatorji letošnjih 10. Dni nemega filma (med 12. in 19. oktobrom) v Pordenonu postavili na prvo stran svojega programskega kataloga. Vsa prejšnja leta si ga bržda še niso upali, čeprav so ga, eruditi, gotovo poznali: Deset let jim je pač rabilo, da so iz internega srečanja, ki se je na njem spočetka zbralo osem (8) zanesenjakov, ustvarili svetovno pomembno prireditev in tako iz svojega furlanskega mesteca naredili »very much of a place«. Devetega septembra 1982 se je v mussolinijevskem kinematografu Verdi zbrala sku-

pinica najvidnejših italijanskih zgodovinopiscev filma in si pripravila retrospektivo Maxa Linderja — kopije so pripeljali iz arhiva Furlanske kinoteke (Cineteca del Friuli) v Huminu (Gemona). Soprireditelj programa je bil lokalni filmski klub Cinemazero, tudi izdajatelj istoimenske cinefilne revije. Okoliški časniki so poročali, da »so v Pordenonu konec XX. stoletja prikazovali serijo filmov, ki niso bili zgolj nemi, pač pa celo nepodnaslovljeni«. Aldo Bernardini in Vittorio Martinelli sta jih nekaj sproti identificirala, bolje rečeno datirala in razbrala njihovo igralsko in drugačno zasedbo. Že na prvih Dneh nemega filma — tedaj še brezimnih — se je torej prijel navada, imenovana identifikacija: Personificirana je v tistih strastnejših, ki jim je skoz desetletje prišlo že v meso in kri, da med deveto zjutraj in drugo zjutraj (naslednjega dne) najdejo čas tudi za večidel slabo ohranjene neznane posnetke; in razmišljajo, kdo bi jih bil utegnil napraviti. Prva leta je ure in ure projekcij za obli-

gatnim klavirjem spremljal en sam pianist, tržaški garač Carlo Moser. Ves čas je ostal zaščitna znamka festivala (ki to iz zgodovinskih razlogov noče biti), le da je imel letos že kar precej sodelavcev, ki so poskrbeli za zvočno ozadje in pozasedli ospredje ekrana — orkestrski jašek. To so bili pianisti Neil Brand, Philip C. Carli, Bruno Cesselli, Antonio Coppola, Silvijo Donati, Richard McLaughlin, Stefan Ram (glasbeni izvedenec Nizozemskega filmskega muzeja iz Amsterdama, inštitucije, ki je poleg ameriškega zgodovinarja Richarda Koszarskega prejela tokratno Mitryjevo nagrado za prispevek k ohranjanju filmske dediščine) in Gabriel Thibaudreau. Pod odrom pa so se zvrstili še harfist Andrea Piazza, orglavca Bernard Drukker in Dennis James, multiinstrumentalisti Adrian Johnston, Sarah Homer in Jocelyn Pook ter nepogrešljiva dirigenta Gillian B. Anderson in Carl Davis za pulptom Cameratae Labacensis, komorne-ga orkestra iz Ljubljane. Naši some-

ščani so odprli in zaprli letošnje srečanje. Uvodoma so z Gillian B. Anderson odigrali bleščečo priredbo Bizetove glasbe, ki jo je za **Carmen** (Cecil B. DeMille, 1915) in njeno prvo pevko-filmsko igralko Geraldine Farrar spisal Hugo Riesenfeld. Zadnji večer pa je pred tisočpetstoglavo občinstvo stopil britanski Američan Carl Davis in v svojem baročnem psevdohollywoodskem slogu zmojstril komemorativno projekcijo spričo smrti Franka Capre. Gledali smo jedko komedijo **Silak** (*The Strong Man*, 1926); to je bila svetovna premiera v živo izvedene Davisove glasbe, narejene po naročilu Thames Television.

Letošnjim Dnem je prisostvovalo kakih 800 gostov, zaradi programa, ki je obsegal predvsem retrospektivo rodovine DeMille in reanimacijo komika Lloyda Hamiltona, so bili to zvečine Britanci in Američani. Angleško govoreči svet je Pordenone odkril s član-
kom, ki ga je David Robinson (pri nas znan predvsem kot najodličnejši med

Chaplinovimi življenjepisci) leta 1985 v hvalniškem slogu napisal za *Sight & Sound*. FIAF, Mednarodna federacija filmskih arhivov je Pordenone tedaj v nekaj mesecih razglasila za »privilegirano mesto najodličnejših projekcij najboljših kopij in prizorišče preskušanih arhivarskih dosežkov«. Našel se je celo možakar, ki si je rezervacijo na Dneh zagotovil do leta 2035. Med cinefili je zavladalo mnenje, da je dozdašnje strogo bančno središče edino »festivalsko« mesto, kjer sta znanost in *glamour* takoj uporabna, zamenljiva in preverljiva; kjer skratka hodita v kino z roko v roki.

Kar zadeva Lloyda Hamiltona, za katerega je Walter Kerr leta 1985 na Fiafovem simpoziju o *slapsticku* porekel, da danes ni nič več kot samo ime, je bila letošnja »delovna proslava« ob stoletnici rojstva šele priprava na prihodnje leto, ko naj bi sodelovali hamiltonovci z vsega sveta (za zdaj so filme prispevali samo Muzej moderne umetnosti iz New Yorka, Kongresna knjižnica iz

Washingtona, Københavnski filmski muzej in praški Filmski arhiv), vse gra-divo pa naj bi rabilo tudi za pordenonsko leto 1994, ko se bo slavila zgolj in samo ameriška filmska komedija. Hamilton je tudi za poznavalce velika uganka, tako da zanj niso prikrajšani samo navadni gledalci, saj je v rednem mednarodnem obtoku izredno malo njegovih filmov. Zgodovinsko dejstvo pa je, da ga je Buster Keaton nekega dne poimenoval najsmešnejši človek s filma, kar je za človeka takega značaja izjemna pohvala. Vse priznanje mu je izrekel tudi Charles Chaplin. Po zaslugi Boja Berglunda, ki je pred nedavnim odkril nekaj zgodnjih Hamiltonovih del, in spričo Pordenona, ki je dal motiv za nadaljnja iskanja, ta »miloševičevski« obraz ni za vselej zgubljen.

V Villi Galvani je bila na ogled velika razstava »L'eredità DeMille/ The DeMille Legacy«, ki so jo postavili Bison Archives, Brigham Young University, Academy of Motion Picture Arts and Sciences, Hollywood Studio Museum, Kobal Collection, British Film Institute in Kevin Brownlow Collection. Tako diskretne množice fotografij, scenarijev, scenerije, kostumov, pisem, protestov, pogodb in domačih predmetov v Pordenonu še nismo videli. Istonaslovljena knjiga, ki sta jo uredila Paolo Cherchi Usai (sodelavec George Eastman House iz Rochestra) in Ekranov znanec Lorenzo Codelli, pa je eden izmed najvišjih dometov svetovne filmske publicistike. Na 592 straneh (od tega 120 ilustriranih) pišejo vsi pomembni millologi, užitek v branju pa je tudi čista indiskrecija, saj so razgaljena prenekatera pisma in spomini družinskih članov Williama C. deMilla (z malo), Cecila B. DeMilla (z veliko) ter njuna korespondenca. S 110. obletnico rojstva Cecila B. DeMilla se na veliko ukvarja tudi trojna (40—42) številka *Griffithiane*, glasila Furlanske kinoteke. Kakor osrednje pordenonske knjige-katalogi, je tudi ta nepogrešljiva mednarodna revija za filmsko zgodovino dvojezična, spisana v angleščini in italijanščini. Davide Turconi, nekdanji šef Dni nemega filma, nam razkriva nova spoznanja o lanskem pordenonskem slavljenju, zapostavljenem komiku Raymondu Griffithu. Martin Sopocy se je lotil ponovnega branja prelomne Kracauerjeve knjige *Od Caligarija do Hitlerja*, med zanimivejšimi prispevki pa sta več kot nujna vsaj še Russell Merritt (o razmerju med Lillian Gish in Davidom W. Griffithom) in William Luhr (ki piše o vplivu *Parizanke* na razvoj Chaplinove kariere). Za marsikoga pa bo vreden arhivskega branja tudi pregledni članek Sergia Bassettija, v katerem so nanizane vse gramofonske plošče (LP in CD), kar jih je do zdaj izšlo z izvirno, kompilirano ali na novo komponirano glasbo za neme filme.

MIHA ZADNIKAR

LLOYD HAMILTON

PHYLLIS HAYER V FILMU **CHICAGO** (FRANK URSON IN PAUL IRIBE, 1928) — GEORGE EASTMAN HOUSE

PARAMOUNT IS PATIENT

with those Exhibitors who do not use its program, remembering that it required 600 years for Noah to learn how to build an Ark.

FAMOUS PLAYERS · LASKY · MOROSCO · AND · PALLAS

present the greatest stars, produce the greatest plays, employ the newest picture-effects. If a few Exhibitors have overlooked all this, let them remember that the American Public has not.

Paramount Pictures Corporation
FOUR THIRTY FIVE
NEW YORK, N.Y.